

Т.В. СИДОРЕНКО,

викладач кафедри документознавства та інформаційних систем, магістр книгознавства та видавничої діяльності, здобувач КНУКіМ, м. Миколаїв

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ФУНКЦІЯ БІБЛІОТЕКИ (З ДОСВІДУ БІБЛІОТЕК ПІВДНЯ УКРАЇНИ)

Сучасний світ характеризується швидким зростанням інтелектуального суспільства, розповсюдженням інформаційних технологій, переходом до суспільства знань, зміною соціальних цінностей, духовних пріоритетів.

Розвиток інформаційного суспільства активно вплинув на зміст основних функцій бібліотек, на зміну стереотипів щодо бібліотеки та її діяльності у сучасному інформаційному просторі, переосмисленні своєї ролі та знайденні місця в ієрархії інформаційно-культурних цінностей.

Функція – це «властивість системи, властивість діяльності, роль, яку виконує соціальний інститут відповідно до потреб» [1]. За допомогою даного поняття визначають значення, роль об'єктів дійсності, цілі, призначення окремих процесів, елементів діючих систем. У змісті даного поняття фахівці виділяють те загальне, що притаманно родинним соціальним системам, а також ті особливості, що дозволяють їх диференціювати [2]. Пізнання соціальної ролі бібліотек завжди здійснювалося через дослідження її функцій, так як вони більш схильні динаміці, змінам, наповненню нового змісту тощо. Слід відзначити, що «...змінюються не самі функції, а їх наповнення, що напряму пов'язане зі змінами соціальної ролі бібліотек» [3, с. 125-126], «функція видозмінюється відповідно до специфіки соціального інституту, що її обслуговує» [4].

За відомим розподілом функцій на поза історичні та конкретно-історичні, культурно-просвітницька функція віднесена до другої групи разом зі соціалізуючою, освітньою та рекреаційною. Просвітницька функція існувала з давніх часів. Суть її полягає в розповсюдженні знань. В сучасному світі культурно-просвітницька функція відноситься до найбільш важливих функцій бібліотеки. З одного боку, маючи тісні зв'язки з інформаційною функцією, що проявляється в її конкретизації, просвітницька функція, не нав'язуючи користувачеві своїх концепцій та ідей, надає вільний вибір поглядів щодо наданої інформації, залучення до цінностей вітчизняної та світової культури.

В той же час, інформаційна функція – це сукупність видів її діяльності з інформаційного забезпечення матеріального та духовного виробництва, реалізація якої здійснюється через процес задоволення інформаційних потреб читачів (користувачів) за допомогою документних ресурсів бібліотек. Специфіку ж просвітницької функції можна розглядати і з позиції нових потреб людей, користувачів у необхідності отримання нових знань, нової професії, підвищенні кваліфікації, отриманні інформації у повному обсязі щодо обраної теми, в організації заходів з метою прилучення читачів (користувачів) до скарбів української та світової літератури тощо. Зміни торкнулися і структури

користувачів бібліотек, що вплинуло на зміст і форми культурно-просвітницької діяльності, а розвиток комп'ютеризації дозволив задовольняти різномірні потреби користувачів.

Значення просвітницького наповнення бібліотечної роботи на сучасному етапі розвитку суспільства дуже велике. Це пов'язане зі зниженням рівня читання, зниженням духовних цінностей, рівня інтелектуального розвитку окремих верств населення. «Широкі верстви населення втягуються у воронку бездуховних ринкових відносин» [1]. Отже, культурно-просвітницька діяльність, як і загальний виховний процес, повинна ставити за мету сприяння розвиваючої особистості, гуманістичній зрілості суспільства. Вона повинна стимулювати читачів (користувачів) залишитися або повернутися до бібліотеки знову. А це, в свою чергу, впливатиме на появу нових форматів культурно-просвітницької діяльності, суміщення реального та віртуального простору, відповідь на запит щодо інтелектуального дозвілля, забезпечення території спілкування тощо. Бібліотека набула сучасних рис інформаційної системи, культурно-просвітницької установи, «просвітницька функція якої сприяє розвитку нових духовних цінностей, є підґрунтям для формування культури нового знання, його трансформації та оприлюднення» [5].

Зміна суспільних і культурних орієнтирів вплинула на зміст культурно-просвітницької діяльності бібліотек. Отже, культурно-просвітницька функція в сучасних умовах стала розгортатися по всьому сегменту культурного життя суспільства [6]. Зазначимо, бібліотеки Півдня України почали активно урізноманітнювати свої форми і методи, поглиблювати змістовне наповнення культурно-просвітницької діяльності. Збільшується кількість і зростає якість культурно-просвітницьких заходів. Цьому сприяють створені в бібліотеках різних видів культурно-просвітницькі центри або відділи культурно-масової (або інформаційно-масової) роботи, основними напрямками роботи яких стає залучення під час проведення культурно-просвітницької діяльності нових форм і методів пропаганди знань, використання документних ресурсів бібліотек.

Час диктує не тільки необхідність пошуку нових форм і методів роботи з читачами, а й удосконалювати традиційні, що не втратили своєї привабливості. Сьогодні культурно-просвітницької діяльності бібліотек регіону характеризується багатогранністю, перш за все форм діяльності: виставки, перегляди, огляди, комплексні форми, тренінги, читацькі об'єднання, бібліотечні театри, літературно-театральні кафе, бібліотечні квести, акції, конкурси тощо. Кількість форм, що використовують бібліотечні працівники у XXI столітті вже давно сягнуло за 200. А найбільш нові? Це віртуальний літпортал, літературні блоги, культурологічні медіа студії (Херсонська обласна бібліотека для юнацтва), бібліотечні букмаркет, буктрейлер, віртуальні збірки, марафони читців (активно були проведені до 200-річчя Т.Г. Шевченка), вебіграшки (остання форма скоро з'явиться на сайті Херсонської обласної бібліотеки для дітей), проекти тощо. Окремо треба сказати про проектну діяльність бібліотек. Сьогодні, напевно, не залишилося бібліотеки, яка б не підготувала і не втілила хоча б одного проекту. Проекти дають можливість по-новому «прочитати» тему, проблему, подати інформацію. Приміром, проект Центральної бібліотеки ім. М.Л. Кропивницького м. Миколаєва «Нобелівський поетичний цикл» разом з кафедрою філології Чорноморського державного університету ім. П. Могили дав можливість проводити зустрічі у форматі «голосних читань» [7]. Зміна концепції

послуг бібліотеки сприяє зростанню спілкування (перегляд фільмів і обговорення, прослуховування музичних творів, клуби за інтересами та читацькі об'єднання тощо).

Змінюються методи в системі «Бібліотека – читач (користувач)», отже корисними, необхідними стають резюме виставок, каталоги книжкових виставок, підготовка електронних ресурсів (інформаційних дайджестів, бібліографічних покажчиків та ін.). Більшість бібліотек Півдня України веде хроніки культурно-просвітницьких заходів (на сайтах бібліотек в різних розділах: новини, нові книги, віртуальні виставки, архіви заходів). Бібліотеки різних типів і видів сьогодні можуть використовувати ці форми з адаптацією для своєї бібліотеки. Тепер щодо змісту: характерними тенденціями сучасного етапу культурно-просвітницької діяльності бібліотек Півдня України є зростання соціальної і особистісної ролі дозвілля, посилення дозвіллевої складової, оновлення традицій. Бібліотеки відійшли від ідеологізації та політизації бібліотечних заходів, наповнюючи їх новим змістом з метою популяризації сучасних питань сьогодення.

Бібліотека існує для користувачів, а не навпаки. І з цього випливає вся філософія її діяльності, залишаючись інститутом просвіти, в якій культурно-просвітницька діяльність виступає засобом популяризації її ідей. Бібліотека йде за суспільством і в кожен історичну епоху змінюються її завдання і функції. «У сукупності функцій бібліотеки домінантною є просвітницька функція, котра вміщує в себе інформаційні, і освітні, і виховні, і комунікативні завдання» [8].

Список використаної літератури:

1. Матвійчук, О. Закономірності розвитку бібліотек як соціокультурних центрів в Україні / О. Матвійчук. - Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/283-zakonomirnosti-rozvitku-bibliotek-jak-sotsiokulturnih-tsentriv-v-ukrayini.html>. – Заголовок з екрану.
2. Мотульский, Р.С. Общее библиотечное дело : учеб. пособ. для вузов. – Режим доступу: <http://uchebnikfree.com/bibliotekovedenie-delo-bibliotechnoe/obschee-bibliotekovedenie-uchebnoe-posobie.html>.
3. Ванеев, А.Н. Библиотечное дело : теория, методика, практика / А. Н. Ванеев. – СПб : Профессия, 2004. – С. 122-126.
4. Солонська, Н. Г. Імідж і культурно-просвітницька діяльність сучасної бібліотеки / Н. Г. Солонська. – 11с. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/1111sol.pdf>. – Заголовок з екрану.
5. Захарова, Н. Б. Дослідження культурно-просвітницької діяльності національної бібліотеки (на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) [Текст] / Н. Б. Захарова // Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства : міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 16-17 травн. 2007 р. – К., 2007. – С. 68-70.
6. Столяров, Ю. Н. Сущностные функции библиотек / Ю.Н.Столяров. – Режим доступу: http://schoollibrary/ioso/ru /index.php?news_id=144. Центральная библиотека им. М. Л. Кропивницкого. Архив калейдоскопа событий 2014. – Режим доступу: http://www.niklib.com/news/kaleidoscope_archive2014.
7. Социокультурный подход к библиотеке как феномену культуры. – Режим доступу: <http://allrefs.net/c3/1pk5q/>. – Название с экрана.